

n. 119

C E R T U M Q V I D

AD EBL.
UNIVERS.
MONAC.

CIRCA DOCTRINAM DOCTORIS ANGELICI S. THOMÆ A QVINATI S.

Extractum ex quarto Tomo libri intitulati : *Orbis universi Votorum pro definitione piae & veræ sententiae de Immaculata Conceptione Deiparæ, &c.*
a R. atque Illustrissimo D. D. Ioanne Ludovico Schonleben
Carniolo, SS. Theologiae Doctore, & Cathedralis Ecclesie
Labacensis in Carniolâ Decano meritissimo, &c.

Hic doctissimus Germanus edidit pro Mysterio Immaculatae Conceptionis quinque Tomos diversos, quorum duo ad manus nostras pervenerunt, impress. Clagenfurti per Georgium Kramer, anno 1659. in 4. Et in tertio, cuius titulus est : *MARIA Mater Dei & Virgo sine macula originali concepta agnoscitur à sacro Ordine Patrum Prædicatorum, & ex eodem Ordine D. Thomas de Aquino Theologorum Princeps cum sua Schola Immaculatae Conceptionis assertor ostenditur;* de hoc agit pertotum librum expendendo centum loca Angelicæ doctrinæ pro Immaculata Virginis Conceptione.

In cuius principio propositis capite 1. & 2. aliquibus præludiis à folio 1. usque 37. pervenit ad caput 3. quod cum speciali protestatione reducit ad quinque Certa, quæ h̄ic transcribemus ad litteram, addendo ex propriis ad finem cuiuscumque CERTI hujus doctissimi Scriptoris Orientis, QUID à nobis repertum sit in Occidente, ut Certa ista certiora, imo certissima omnibus reddantur. Qui enim nolunt in sua Schola dare nobis de gratia QUID CERTUM pro puritate Dei Matris, saltem cogentur recipere de justitia hec CERTUM QUID pro doctrinâ sui Angelici Doctoris.

Edicio Tertia cum additionibus 1664.

CAPUT III.

Immaculatæ Conceptionis mysterium stabilitur ex Doctrina Sancti Thomæ Doctoris Angelici.

Producturus Sanctos & Theologos Ordinis Prædicatorum in favorem Immaculatæ Conceptionis, ordior ab eo, qui & Sanctus, & inter suos Theologorum Princeps est; qui per Assertiones suas in hac materia nonnihil obscuras & dubias, occasionem dedit quibusdam sequacibus deflectendi ad sinistram. Et quia multa sunt, quæ in utramque partem dixit sive dixisse putatur: ubi nonnulla necessariò præscienda præmisero, illa in medium afferam; & de ipsius dum sententia statuam quod sentio: hac annexâ in facti tutelam quasi necessariâ protestatione, quod istud scriptorius genus, nullius suasu aut impulsu, ex nullo sinistro in PP. Prædicatores affectu (quos omnes in Domino ceu ornamenta Ecclesiæ amplector, veneror, suspicio) aggrefsus sim, & publici juris fecerim: sed solius veritatis amore (quam in hujus Controversiæ pia sententia me citra dubium arbitror depræhendere) ut quod sine fictione didici, sine invidia proximis communicem. Per hoc verò nolim quisquam sibi persuadeat, me oppositam opinionem impugnare velle: id enim in obsequium S. Apostolicæ Sedis libenter & obedienter caveo; sed quæ producam, ut piæ sententiæ fundamenta stabiliam, imitatus non paucos hujus ætatis Theologos, & Scriptores egregios, qui Marianii honoris zelo animati, in hanc descenderunt arenam.

Certissimum est illud quod in hac brevi Introductione proponitur, scilicet; omnes Assertiones contentas in doctrina S. Thomæ ac materia Conceptionis Virginis MARIAE esse dubias, incertas, obscuras, vagas & indifferentes, quia semper loquitur de sanctificatione carnis ante animationem, & aliquando, sed rarissime, de primo instanti animationis. Vnde ejus Commentator Cajetanus ad quest. 27. tert. part. artic. 2. post alia dicit: Nam absolute loquendo inter illas duas positiones extremas, scilicet quod fuerit sanctificata vel ante infusionem animæ, vel post infusionem animæ, est positio media, quod fuit sanctificata in instanti infusionis animæ: cuius opinionis Auctor hic non meminit, quia tempore suo non erat adinventa; omnibus communiter tenentibus B. Virginem conceptam in peccato originali, & ideo (ut videtur) reprobantibus sanctificationem carnis ejus ante infusionem animæ, ut in hac littera patet. Duo hic dicit Cajetanus: primum, quod Communiter tempore S. Thomæ tenebatur Virginem fuisse conceptam in peccato originali, quod certum est, si ly Communiter intelligatur de sua Schola Thomistica, quæ à suo principio vocata fuit Communis; nam Angelicus Praeceptor ab omnibus Scriptoribus antiquis solum vocabatur Doctor Communis, sicut Alexander de Ales Doctor Irrefragabilis, Ioannes Scotus Doctor subtilis. Vnde idem erat dicere: hac opinio est Communis, ac si diceretur: hac opinio est Thomistarum; ut alibi latissimè demonstramus. Secundum dictum Cajetani est, quod scopus hujus controversiæ de sanctificatione in instanti animationis tempore S. Thomæ non erat adinventus, & quod Angelicus Doctor de illo puncto nullam mentionem fecerit, quia solum impugnavit sanctificationem carnis ante animationem; igitur ignorato primo fundamento questionis, necesse erat ut omnia alia essent dubia, incerta, & obscura, &c. Quanta hujusmodi sint in libris & opusculis, ex infra dicendis constabit; quanta in sententiis & clausulis, ipsimet S. Thomæ discipuli fatentur; quanta denique reperiatur dissensio inter manuscripta & impressa quoad verba, ego qui contul, aliquam fidem præstare possum, ut præsto, innumerablia extare variata.

Certa

Certa quædam præmittuntur de Operibus Doctoris Angelici.

I. CERTUM est primò S. Thomæ Aquinatis Opera de facto non haberi integra & sincera, prout ab ipsomet Sancto vel scripta vel dictata fuerunt; sed in multis locis depravata, varia, mutilata sunt, quorumcumque tandem sive injuria, sive curâ malitiosa. Certi hujus asserti testes adhibeo. 1. Varias eosundem Operum editiones, quæ sibi ex integro non correspondent. 2. Gravissimorum virorum citationes, & textus S. Doctoris, qui jam in ipsius Operibus non repenuntur, ut infra non semel constabit. 3. Publica Notariorum testimonia de integris sententiis Immaculatæ Conceptioni faventibus expunctis, quæ adhuc in vetustis MSS. Codicibus leguntur, in novis impressis desiderantur; prout infra dicam, cum de Commentariis in D. Paulum tractabo. 4. Ipsomet PP. Dominicanos, quorum alii aliter Opera D. Thomæ in lucem edunt. Anno 1566. prodidit Catena Aurea D. Thomæ, curâ unius Patris Ordinis Prædicatorum, cum duplice Indice ut suprà retuli cap. 1 §. 2. anno verò 1612. prodidit eadem Catena Aurea per R.P.F. Cosmam Morelles Prædicatorem Colonensem Professorem, qui utrumque Indicem prætermisit. Plura similia adducam infra §. 26. n. 2. & alibi sparsim. 5. Eosdem PP. Prædicatores, qui fatentur non omnes editiones Operum D. Thomæ similes, integras, & sinceras esse. Ideo prædictus P. F. Morelles in Operum frontispicio præfigit hæc verba: *Editio nova, integro Tomo aucta; quamplurimis quibus secebat mendis, corrigita.* Si cum prioribus editionibus correspondisset, non fuisset opus corrigere. Theologi item Romani Prædicatores in editione Romana anno 1570. in Præfatione ad Lectorem, inquiunt: *Restituimus locos quamplurimos tam in textu, quam in Commentariis, qui alijs aut inter imprimentum irreperant, aut etiam imprecisi non fuerant, &c.* Quæ omnia arguunt de facto non haberi facile D. Thomæ Opera integra & sincera, prout ab ipso sunt scripta.

QVID alteratum, mutatum, atque emendatum fuerit in sexdecim impressionibus diversis Operum S. Thomæ à Correctoribus Dominicanis Anton. Senensi, Anton. Lucino, Barthol. de Spina, Henr. Susteren, Io. an. Nicolai, & aliis; ex ipsorum verbis latè demonstratus in libro: Nodus Indissolubilis utrinque editionis: & post tot correctiones in sola Summa Theologica invenit Pater F. Franciscus Garzia plusquam mille loca depravata, ut ipsomet fatetur in sua recognitione facta ex precepto sui Generalis anno 1578. P. Ioannes Nicolai in impressione Catena Aurea facta Parisiis anno 1657. in folio ostendit speculativè & practicè discurrendo per singulas auctoritates existentes in Catena aurea omnes esse fœdatas, maculatas, corruptas, deformatas, enormes continere corruptelas, undique extitisse adulteratas, mutilas, obscuras, deortas, turpiter & inepte collocatas, informes, & alia quamplura huiusmodi congerit epiteta, ut videre est in præallegata editione & in libello inscripto: Responsum absque responsō &c. à fol. 226. Sed descendendo à communibus ad particularia de materia Conceptionis, in prima impressione Opusculorum S. Thomæ in Expositione salutacionis Angelicae, ut videre est in exemplaribus existentibus in monasterio B. MARIAE Boom, Patrum S. Brigitæ in Ducatu Clevensi, & apud Conventus Colonenses, extant hæc verba: Tertiò quantum ad puritatem, quia B. Virgo non solùm fuit pura in se, sed etiam procuravit puritatem aliis: ipsa enim purissima fuit & quantum ad culpam, quia nec originale, nec mortale, nec veniale peccatum incurrit. Et sic etiam reperitur in diversis originalibus manuscriptis; uno existente in Biblioteca Regia Parisiensi, num. 390. altero in Monasterio Parcensi PP. Præmonstratenſum Lovani, & alio in Monast. S. Martini Canonorum ejusdem Civitatis; & altero in monasterio Aquicinctino Benedictorum, & altero existente in Biblioteca Correspondencia propè Turnatum, & sic etiam extabat in aliis manuscriptis anno 1436. ut dicit Ioannes de Segovia Canonicus Tolitanus in suis Allegationibus ad Concilium Basileense, & sic etiam allegatur à quatuor Scriptoribus antiquis, ut videre est in Militia & in Monumentis antiquis Conceptionis. Et omnibus his non obstantibus, in modernioribus impressionibus expunxerunt illa verba: Quæ nec originale, dicentes sic: Ipsa enim purissima fuit; quia ipsa Virgo nec mortale, nec veniale peccatum incurrit, ritantes textum.

* 2

& constituentes incongruum grammaticam. Q. V. I. D. factum fuerit in expositione Epistola ad Galatas, jam est per se notum: nam cum in decem impressionibus diversis extarent haec verba: Virum de mille unum reperi, scilicet Christum, qui esset sine omni peccato, mulierem autem ex omnibus non inventi quae a peccato omnino immunis esset, ad minus originali vel veniali, excipitur purissima & omni laude dignissima. V. M. A. R. I. A. In editionibus modernis expunxerunt exceptionem, excipitur purissima, &c. Item, in epist. ad Romanos cap. 5. ut constat ex authenticō testimonio in Biblioth. Esfortiana, extat originale manuscriptum, ubi sic habetur: Omnes in Adam peccaverunt, una excepta B. Virgine, quae nullam contraxit maculam originalis peccati; quae clausula deest in originalibus impress. Item, P. Ioannes Bromiardus Ordinis Prædicatorum, qui parum post Sanctum vixit affirmat in sua Summa prædicantium tomo 2. articulo 2. numero 8. folio 318. Saeculum Thomam in 3. partem posuisse sanctificationis excellentiam, quantum ad temporis prioritatem in hoc, quod sanctificata fuit in sua animatione, id est, in coniunctione animæ cum corpore in utero matris suæ & non ante, quia sanctificatio & mundatio fit per gratiam, cuius subjectum est anima: nihil enim est capax gratiæ nisi anima rationalis, &c. Et verba ista modo non reperiuntur in tercia parte. Vide de adulterationibus factis in Operibus S. Thomæ Petrum à Vallœlaus in suo libello de immunitate Cyriacorum Dyatriba 6. & fol. 70. Nolo hic inserere notitiam habitam ex Vratislavia die 24. Octobris anno 1663. circa adulterationem inventam in 3. part. quest. 27. de Conceptione Romæ in Vaticana, quia adhuc non nobis constat ex authenticō testimonio, vel oculari inspectione.

II. C E R T U M est secundo non constare de Operibus D. Thomæ, utrum omnia verè sint ipsius Sancti, quae sub ejus nomine circumferuntur, vel alterius authoris. Ita dubitatur de Commentariis in Genesim, cum illa S. Antoninus rejiciat, licet Antonius Senensis alia substituerit, quæ genuina putat. Dubitatur etiam de Commentariis super libros Machabæorum, uti observavit Bellarminus, & ob id Fr. Stephanus de Sampaio adjecit suas conjecturas quibus probare. inititur hæc commentaria esse D. Thomæ partum. Tractatum de Regimine non esse D. Thomæ clarè ostendit Bellarminus cit. Dubitatur de Commentariis in Epistolas Canonicas, quos commendat Fr. Claudius Spineus: alii non agnoscunt. Dubitatur de ipsa Summa Theologica, non de toto, saltem de 2. & 3. parte. Bellarminus cit. Mirum, inquit, est valde quod magna pars primæ secundæ & secundæ inveniantur eisdem verbis in proprio & tertio libro Speculi Moralis Vincentii Bellavacensis. Addit deinde Vincentium non potuisse haurire doctrinam à D. Thoma, quia Vincentius obiit anno 1256. at S. Thomæ an. 1274. sed neque putat credibile, quod D. Thomas partem secundam Summæ ex alio Auctore hauserit. Fr. Franciscus Garzia Ord. Prædicatorum in Universitate Tarragonensi publicus Professor ait ad finem Partium: Apertissimum esse S. Thomæ in mutuasse ex Vincentio serm̄ omnia, quæ in duobus Codicibus de Virtutis, & virtutibus scripta reliquit. Unde hoc probat? Processit enim Vincentius Divum Thomam viginti quatuor annis. Quid inde? an non potuit aliquis aliis posterior Divo Thomâ, totam Summam compilare partim ex Operibus Divi Thomæ, partim Bellavacensis? Martanellus cum Peruzzino suspicatur nonnulla in tercia parte Summæ, quæ vindicentur contrariari Immaculatae Conceptioni, & nominatim questionem vigesimam septimam supposititiam esse, & ab aliquo malevolo additam. Movetur ex eo, quia antiqui Scotistæ cum Thomistis disputationes non meminerunt hujus questionis: nec Thomistæ in materia Conceptionis B. Virginis afferebant questionem 27. tercie partis, sed solum in 3. Sent. dist. 3. Hoc argumentum Peruzzini & Martanelli non videtur spernendum, quia sine dubio Thomistæ locum illum ex Summa allegassent, utpote magis notum, & (ut putant) favorabilem suæ opinioni, si tunc in Summa, prout nunc circumfertur, inventus fuisset. Et quia argumentum universale est, potest æquè probare totam Summam supposititiam esse. Universum autem de operibus D. Thomæ annotavit Fr. Cosmas Morellus in hæc verba: In Romana Editione inter Opuscula aliqua dubia; imò nonnulla, quæ plurimorum Doctorum consensu S. Thomæ doctrinam non referunt, extant excusa. Nihilominus eadem ipse

ipse reimpressit in Editione Antverpiana, quæ partim Moguntinæ typis excusa est anno 1612. & plura, quæ in Romana non reperiebantur, adjunxit. Quod si igitur ipsi met PP. Prædictores dubitant an omnia, quæ sub nomine Doctoris Angelici circumferuntur Opera, genuina sint S. Thomæ, quid alios de ijsdem sentire par erit? Puto non male conclusum iri cum Serrano Episcopo Acerensi: Non solum erit dubium, quid Angelicus Doctor de nostra senserit difficultate, sed dubium etiam erit, quid de illa scripsit. Hæc de Operibus D. Thomæ dubiis bene observanda sunt, ut facilius concludere possimus, quid D. Thomas de Conceptione Deiparæ sive senserit sive scripsit.

Q. V. I. D. circa hoc Certum certissimum sit, non paucis lineis exprimi posset. Præter relata, Expositio super Salutationem Angelicam, nullo modo est S. Thomæ, neque super Orationem Dominicam, & idem dico de Opusculis de Articulis Fidei, & de Ecclesiæ Sacramentis, atque super Symbolum. Hæc enim quinque Opuscula sunt Innocentii Papæ III. qui mortuus est antequam Angelicus Doctor nascetur, quod constat ex quodam originali manuscripto existente apud S. Martinum Lovaniæ, lit. O. num. 7. Compendium Theologiae ipsi adscriptum inter Opuscula in ordine 2. est cuiusdam illius discipuli Ulrici de Argentina, ut ex testimonio Dominicanorum adducit P. Philippus Labbe in libro de manuscriptis Galliæ fol. 427. & 456. Quod scriptum in quatuor libros Sententiarum ad Annibaldum non sit S. Thomæ, sed cuiusdam Annibaldi Carmelitani, est perse notum, ut constat ex originali servato Parisijs apud PP. Carmelitas, & hoc ipsum fuerunt PP. Joannes Bunderus & Guilielmus Carnificis Ordinis Prædicatorum, in Bibliotheca manuscriptorum Belgij, licet Auctorem non faciant Carmelitanum sed Dominicanum; sed hoc parum nobis resert, cum constet non esse S. Thoma. Questiones quodlibetales esse alicuius sui discipuli; satis liquet ex quadam auctoritate P. Joannis de Tabiena in Summa sua, fol. 734. verbo Feriæ num. 13. Sed cum ista Quodlibeta referantur ab Agadio Romano inter opera S. Thomæ, res manet dubia, constat tamen quoad dispositionem fuisse variata, naps impressa procedunt per Articulos, originale Corpendioncanum manusc. per Questiones, & alterum existens apud Hieronymianos Marritenses per Alphabetum. Expositio super Apocalypsim est Guilberti Porretani. Expositio super Psalmos videtur esse P. Reginaldi. Quod Catena Aurea sit F. Pontii Carbonelli Ordinis Fratrum Minorum & Magistri S. Ludovici, satis probabiliter ostenditur in Opusculo de Indicio Salamonis. Quod Sermones impressi non sint S. Thomæ, quasi evidenter deducitur ex originali existente in Monasterio Florentiæ, propè Namurcum. Expositiones in Matthæum & Joannem impress. neque in unico verbo convenienter cum expositionibus manuscriptis existentibus in Bibliotheca Corpendioncanæ, sub nomine S. Thomæ, ut videre est in Nodo Indissolubili secunde impressionis à fol. 692. ex Nomenclatoribus Dominicanis PP. Guilielmo Carnificis & Ioanne Bandero & duabus aliis legendis seu vitis S. Thomæ scriptis à trecentis & amplius annis. Opuscula: De humanitate Christi atque De Natura Verbi, item tractatus: De Actionibus & Operibus Naturæ, ac opusculum: De aeternitate mundi ostenditur non esse Angelici Doctoris. Et ne discurramus per singula, in Historia edita à P. Humberto & scripta post Canonizationem S. Thomæ solum referuntur tria quinque ejus opera; & eadem serè resert Petrus Rogerus, postea Summus Pontifex Clemens VI. qui scriptit ad annum 1324. In vita S. Thomæ manu scripta apud Canonicos rubra Vallis propè Bruxellas, cap. 56. extat catalogus Operum S. Thomæ, & solum adducuntur viginti Opuscula, cum tamen impressa sint hodie septuaginta tria. P. Paulus Soncinus anno 1488. typis mand. vii Opuscula S. Thomæ Mediolani apud Benignum & Ioannem Vntonium Fratres, & solum adduxit quadragesima novem & anno 1508. Venetiis fuerunt excusa septuaginta tria; spatio igitur viginti annorum creverunt viginti quatuor Opuscula. Item, in predicta vita ponuntur initia Opusculorum & collationata cum impressis alij qua correspondent, sed alia minime, ut videre est in Nodo Indissolubili secunda impressionis à pag. 694. Primus Pater Ordinis Prædicatorum, vocatus Didascalus, qui recollegit in uno tomo illa septuaginta tria Opuscula, quatuor solummodo affirmat esse de certo Angelici Doctoris. P. Bunderus ad annum 1560. inventit esse centum & tria opera omnia, & iam excreverunt ad centum septuaginta; unde autem facta fuerit tam ingens multiplicatio, ipsi videant. Hoc unum didici ab ipsi met Nomenclatoribus Dominicanis Senensi, Pio & alii, quod multa Opera quæ erant enijsdam Thomæ Anglici, facta fuerunt Thomæ Angelici per solam additionem unius litteræ, ut ex ipsorum testimoniis latius videtur in Radiis Solis Veritatis.

III. CERTUM est tertio non constare, quo ordine D. Thomas Opera sua conscriperit. Hoc dicit Thomistæ variant inter se, quid mirum si etiam ab aliis dissentiant? Theologi Romani Prædicatores, qui Anno 1570. Romæ Opera D. Thomæ ediderunt, aiunt: *Tertiam partem Summae D. Thomas morte præventus imperfectam reliquit, quasi supponerent ultimum opus ab eo scriptum fuisse Summam: propterea etiam ab aliis Summa vocatur testamentum S. Doctoris. Ambro. Catharinus: Sed aiunt, quæ scriptis in Summis Thomas, sunt ejus ultimum testamentum. Magister Augustinus de Fivizano in calce Operis: Explanatio in Psalmos--- quia morte verente residuum ipsius Psalterii implere non potuit. Alius idem dicere posset de Commentariis in Genesim, &c. Breviarium Romanum in testo S. Thomæ, quod Officium probabiliter aliquis P. Dominicanus composuit; & esto non compoluit; totus tamen Ordo id acceptando, jam sentit ultimum Opus D. Thomæ fuisse explanationem in Cantica: *Folle nova in morbum incidit, ubi agrotans Cantica Cantorum explanavit.* Theologi Vedatini Collegii Duaceensis censuerunt nuper Summam (si est D. Thomæ) compositam cum esset juvenis, uti attestatur P. Scherlogus scribens in Cantica. Ego (ut de cæteris Operibus taceam) de Summa loquendo, si admittam esse genuinum S. Doctoris partum, persuadere mihi non possum ab eo conscriptam dum esset juvenis, quia & dispositio melior, & tractatio exactior, & clarior phrasis in Summa est de plerisque materiis, quam in scriptis ad Magistrum Sententiarum. Quia vero cum super nominatis Auctoriis dubito an Summa sit Opus D. Thomæ, aut saltem aliqua pars Summe non sum sollicitus indagare an à juvene, an à sene conscripta sit: dicerem, nisi contra torrentem vide rer niti, Summam ab aliquo Ordinis Prædicatorum viro docto, & forte Discipulo D. Thomæ, partim ex Divi Thomæ, partim ex Bellavencis Scriptis collectam per modum compendii Sententiarum Theologicarum communium suo tempore, quæ postea nullius preffixo nomine in aliqua Bibliotheca reposita, & à posteris reperta, cum potior pars Operibus D. Thomæ correspondet, ipsiusmet S. Doctoris Opus existimata est, & à potiori denominata. Hoc facile contingere potuit, illà præsertim aetate quæ vix unquam adscribantur Auctorum nomina vel Collectorum: unde posteri, qui per conjecturas nomina indagabant, non potuerunt semper scopum attingere, & verum cuiusque libri Auctorem pronuntiare.*

QVID dicendum sit de tercia parte, constat ex Breviario Romano antiquo, fol. 216. ubi sic dicebatur: Summam Theologicam quatuor libris, adhibita etiam quadam sima, senex complexus est. Certe summum tamen est, Henricum Gorrichem Benedictinum ad prefatam Tertiam partem addidisse à questione 90. usque ad finem, & nonaginta priores questiones complevisse P. Albertum de Brixia discipulum S. Thomæ, ut constat ex testimonio P. Vincentii Bandelli & Anonymi Dominicani, via 3. ration. 9. Auctore 84. Et quod antiqui Scriptores non agnoverint Tertiam partem ut sicutum proprium S. Thomæ; constat evidenter ex hoc unico argumento: P. Nicolaus Eymericus Inquisitor Aragonensis, anno 1395. scriptis latissimum Tractatum contra Immortaliam Conceptionem dicatum Summo Pontifici, & adducit omnia loca quæ in suo Doctore invenire potuit, & citat solum Primum secundæ, quest. 81. & ex questionibus de Malo, & ex quarto Sententiarum, nullam faciens mentionem de Tertia parte. Et idem dico de latissimo Tractatu P. Girandi Renerii; igitur antiqui nesciebant an S. Thomas scipisset Tertiam partem Summae. Nec solum proposita in textu morte præventus non potuit consummare Angelicus Doctor, sed etiam omnia sequentia, scilicet: librum Perihermeniarum, ut ait Antonius Senensis, Compendium Theologiae, ut ad finem notatur, librum de Divinatione per somnum, libros de Cœlo, libros Metheororum, libros Ethicorum, libros Politicæ, Expositionem in Evangelium Matthæi, Evangelium Joannis, libros de Anima, demique Epistolæ Pauli: si autem sit credibile Angelicum Doctorem morte præventum non potuisse consummare quatuordecim libros, alii iudicent.

IV. CERTUM est quartò D. Thomam in Operibus suis non omnino sibi correspondere. Testantur hoc ipsim etius Discipuli & sequaces. Catherinus: *Etiam, qui insignes Thomistæ habentur, Capreolus & Caletanus, sicutur ingenuè in nonnullis cum varijs scriptis; & posterius, quæ antescrisserat, retractasse.*

Quod

Quod quidem de seipso fatetur S. Doctor: ideo enim conscripsit Opusculum septuagesimum secundum de Concordantijs, in quo concordat scipsum in passibus apparentur contrarijs: & rogat Lectorem, ut si quis contraria invenerit, sequatur id, quod probabilius judicaverit. Obtemperarunt consilio Sancti Præceptoris Romani illi Theologi, quorum paulò ante meminimus, & quæ ipse S. Doctor non emendaverat vel retractaverat; ea ipsis emendare, immutare, corriger non dubitarunt. Curavimus itaque, ut quam emendatisimè imprimenterent omnia, amotis etiam ex eisdem Commentarijs atque expunctis omnibus locis, juxta nostri Ordinis sanctiones, qui post Decreta Tridentine Synodi Lectorem poterant detinere dubium vel suspensum: quos videlicet, vel ipsem Commentator vivens emendaverat, & si viveret, emendasset; vel uti diximus, falsariorum & impiorum perfidia temeraverat. Ex quibus iterum aperte colligi potest Opera D. Thomæ non haberi de facto impressa, prout ab ipso confecta fuerunt. Patet 2. aliquo loca expuncta esse juxta Ordinis sanctiones; quæ autem illa loca sint, non possum ego dividare, nisi antiquos MSS. Codices cum recentibus impressis conferendo. Patet 3. à Discipulis aliquo emendata & immutata; adeoque pro libitu emendantium retentam sententiam, quæ emendantibus probabilior visa. Patet 4. non omnia, quæ debuissent emendari post Decreta Tridentinæ Synodi, emendata esse in Operibus Divi Thomæ, prout gloriantur prædicti Emendatores Romanis reperiuntur enim adhuc loca, quæ Lectorem possint detinere dubium vel suspensum. V.g. Dicendum, quid secundum fidem Catholicam firmiter est tenendum; quid omnes homines præter solum Christum ex Adam derivati, peccatum originale ex Adam contrahunt: aliqui non omnes indigerent redēptione, quæ est per Christum, quod est errorum. Locus hic potest Lectorem detinere dubium post Concilium Tridentinum, in quo etiam Beatissima Virgo excipitur ab illa universali: *Omnes homines.* Et licet in Summa plerunque explicetur appositis Cajetani Commentariis, quia tamen sèpius alibi idem reperitur in libris Sententiarum, saltem in his debuisset expungivel mutari, ubi non adstunt Commentarii.

QVID dicendum sit de tertia parte, constaret ex libro Retract. à se edito, si compararet; sed cum fuerit extinctus, iam omnia ista manent sub opinione, dicentibus ejus Discipulis, quid nihil retractatione dignum habeat in suis operibus, alii alteri sentientibus. Propositum librum Retractionum viderunt Ioannes Vitalis & Alanus Parisiensis, ut ipsi testantur in suis libris de Conceptione. Pater Ioannes Bunderus Ordinis Prædicatorum in sua Bibliotheca manuscriptorum affirmat se vidisse unum in Conventu Gandensi. Thomas Iames in sua Bibliotheca manuscriptorum Angliae, dicit se vidisse alterum exemplar istarum Retractionum Cantabrigia in Bibliotheca Caij volumine 147. P. F. Hervæus de Landa Ordin. Prædic. compasit magnum librum sub hoc titulo: Conclusiones in quibus S. Thomas videtur sibi ipsi contradicere. Extat manuscriptus in Monasterio S. Victoris Parisiensis, in folio, num. 479. & incipit: In primo Sententiarum dicit D. Thomas, &c. P. Gerardus de Montibus ejusdem Ordinis, fecit Tractatum magnum sub hoc titulo: Concordantia Scriptorum & dictorum discordantium S. Thomæ, &c. Quem PP. Bunderus & Carnificis in sua Bibliotheca manuscriptorum Auctore 203. fol. 161. dicunt se vidisse in diuersis locis Flandriae, & signant loca. P. Thomas de Suetonia edidit librum sub hac inscriptione: De difficultatibus repertis in Operibus S. Doctoris; & de hoc loquuntur supradicti duo Nomenclatores Dominicani, fol. 622. Tandem P. Petrus de Bergamo in sua Tabula operum S. Thomæ habet tractatum sub hoc titulo: Additis etiam locis, in quibus sibi Sanctus Doctor contradicere videbatur, cum mirabili dictorum consensu: & cum sint pro dictis in Magistro tot discordantie, incongruentia, contradictiones & difficultates saltem apparentes; qui non sunt dicti illius debent ipsas recipere & respicere tamquam si essent res fidei. Et cum hæc sit materia valde odiosæ, tractemus & nos illa, quæ cum veritate dicere possumus, quam semper amamus.

V. CERTUM est quintò quod, si de facto D. Thomas viveret, multas sententias suas mitteret; ed quod ab obitu ejus in hanc dicem multæ veritates Theologicas assidue disputantium conflictu perpolue, & in lucem extractæ sint; multa argumenta nova inventa, antiqua clarius exposita, &c. Imo quædam, quæ ejus tempore disputabilia erant, jam per Sedem Apostolicam definita. Hujus afferat

asserti sufficiens probatio est ipsorummet PP. Prædicatorum confessio, illis verbis paulò ante addu-
ctis expressa: *Vel ipsem Commentator vivens emendaverat, & si viveret emendasset. Quibus non solum
fatentur PP. Dominicani; quod si de facto Sanctus Thomas viveret, aliqua in suis operibus emen-
daret; sed etiam, quod dum vixit, actu aliqua emendaverit: ut proinde verosimile sit libellum Re-
tractationum D. Thomæ, de quo Joannes Vitalis mentionem facit, suppressum esse, in quo (ut ait
Serranus ex citato Vitali) in particuliari retractabat opinionem, quam docuerat contra Immaculatam Virg.
Conceptionem. Hoc ego sic intelligendum putem, quod se melius explicuerit ubi videbatur contra-
rius esse piaæ opinioni; licet nusquam verè contrarius fuerit, ut deinceps ostendam. Cùm ergo ille
libellus amplius non compareat, videtur ab aliquo suæ opinionis tenaci suppressus esse. Præterire
hoc loco non possum, quod B. Ludovicus Beltran Ordinis Prædicatorum non solum de S. Tho-
ma, sed etiam de aliis SS. Patribus pronuntiavit apud Vincentium Antistitium. Ait enim: *Omnes an-
tiqui Patres, si modo viverent, dicerent scriberentque id, quod & nos sentimus de Immaculata Regina cœli
Conceptione. Et si Cajetanus consequenter loqui velit (uti notarunt Ambrosius Catherinus, & Joan.
Bap. Lezana) hoc ipsum fatebitur, paritate argumenti inductus. Nam cùm D. Thomas docuerit:
Chriacus etiam si se defendendo interficiat aliquem, irregularis est, quanvis non intendat interficere, sed seipsum
defendere. Cajetanus in Commentario ad hunc locum advertit valde bene: *Novo iure in Clem. un. de
homici. statutum est; quod is, qui aliter mortem evitare non valens, sum occidit in ratiorem, irregularis non
est: quæ lex si tempore Auctoris extitisset, non scripsisset hoc Auctor.* Resolutio ista pluribus materiis ap-
plicari potest; & debet in particulari cùm queritur de Conceptione Deiparæ, quam si negavit
aliquando D. Thomas Immaculatam, quando non fuit lex, & præceptum Ecclesiæ de illa cele-
branda, usi nunc est; jam nobiscum asserteret fuisse immaculatam & Sanctam, propter legem cele-
brandi Festi Conceptionis, quæ lex si tempore Auctoris extitisset, non scripsisset hoc Auctor, quod putatur
scripsisse contra Immaculatam Conceptionem, & melius se explicuisse.**

QVI D. Angelicus Doctor S. Thomas de Aquino ageret, si nunc viveret, an retractaret suam opinionem,
videndo piam sententiam receptionem ab universalis Ecclesia, suffulam auctoritate Apostolicâ, favoribus & gratiis
ampliatam, & ab omnibus Doctoribus defensam; est opinio plurimorum Doctorum, quod sic, assignando ad hec
plurimas & fortissimas rationes ex doctrina ejusdem Doctoris Angelici, & inter ipsos P. Bartholomaeus de
Medina Ordinis Prædicatorum in tertia parte Divi Thoma, &c. sed ad omnia respondent Patres Domi-
nicani, hoc esse divinare non obstante quod pligrimi dicant (& quidem gravissimi Auctores) apparuisse eun-
dem Doctorem Fantino Episcopo Patavino, & dixisse illi: Scias Domine Episcope, quod quando tales
opinionem posui, habui respectum ad divinum statum, quo B. Virgo peccatum originale con-
trahere debuerat, nisi per Filium suum fuisset præservata: Sed Dei Filius Matrem suam ab ori-
ginali macula præservavit. Sed ad hæc omnia facilissimum habent responsum Patres Dominicanii; de revelatio-
ne dicendo, quod non est vera, sed falsa, ficta & chymerica. Ego vero solum dico quod, ut Dominicanus, non se
retractaret, quia nimis adhærent suæ opinioni, & pluris faciunt illam quam auctoritatem Ecclesiæ & Docto-
rum; sed ut Sanctus & tam humilis, sine dubio se retractaret; videndo quod Ecclesia & serè universus Orbis
sit in hanc sententiam tam propensus; & sic concilio utramque sententiam.

Ad Majorem Dei, Virginis Immaculatè Con- ceptæ & Angelici Doctoris S. Thomæ de Aquino gloriam.